

Katov dom

Budova renesančného meštianskeho domu (existoval ako kamenný dom pravdepodobne už v roku 1607) je jedinou zachovanou stavbou tohto typu v Trenčíne, neporušenou vo väčšej miere neskoršími prestavbami. Reprezentuje charakteristický meštiansky dom s okružnou pavlačou, v ktorom boli umiestnené ako obytné priestory, tak aj hospodársko-výrobná časť a čierna kuchyňa.

„*Katov dom*“, „*Katovňa*“, alebo „*Dom mestského kata*“, ako už jeho vžitý tradičný názov naznačuje, je historicky aj mestskou tradíciou spájaný s výkonom spravodlivosti a väzením. Nakoľko je toto spojenie oprávnené nie je celkom jasné. Podľa niektorých údajov býval na konci 19. storočia v tomto dome mestský dráb a istý čas tu bolo i väzenie. Niektorí uvádzajú, že v 16. – 17. storočí skutočne slúžil ako obydlie mestského kata.

Výkon práva a určovanie trestu bolo v rukách mestského magistrátu a richtára, ktorých úlohou bolo udržiavať tzv. *mestský mier*. Avšak mandátom kráľa Žigmunda z roku 1421 boli z výkonu hrdelného práva mestských súdov vyňaté osoby šľachtického pôvodu, ktoré mal súdiť krajinský súd.

Richtár a *Mestská rada* mali aj súdnu právomoc. Menšie prípady sa prejednávali na zasadaní *Magistrátu* (menšej vnútornej Mestskej rady), väčšie riešil richtár s dvoma alebo tromi vybranými členmi senátu na osobitných zasadaniach, ktoré sa konali v stredu, alebo vo štvrtok. Na súdnych sporoch, ktoré sa týkali porušenia verejného poriadku alebo bezpečnosti mesta sa zúčastňoval *mestský kapitán*, ktorý v takýchto prípadoch zvyčajne vystupoval vo funkcii žalobcu.

Okrem richtára mal sudcovskú právomoc aj podžupan Trenčianskej župy a v skorších dobách i hradný kastelán či kapitán. Iľesháziovcí, však rovnako ako Pálffyovci, dostali od panovníka právo meča, a teda hrdelnú právomoc nad poddanými na svojich majetkoch.

Šéfom mestských hajdúchov a strážnych bol *hlavný mestský kapitán*. Trenčín mal niekedy až dvoch mestských kapitánov, ktorí napr. v 16. – 17. storočí dostávali ročný plat po 20 – 30 zlatých. Okrem hlavného kapitána sa volil niekedy i jeho zástupca (*vicekapitán*), alebo sa volili dvaja kapitáni, jeden pre vnútorné mesto a jeden pre predmestia. Z funkcie vicekapitána sa vyvinul úrad mestského *poručíka* (hadnad'), ktorý sa stal výkonným orgánom hlavného kapitána a od konca 18. storočia aj veliteľom mestskej stráže. Početnú skupinu bezpečnostného personálu tvorili mestskí drábi, strážcovia brán a hlásnici.

V roku 1849 boli zrušení stoliční hajdúsi a namiesto nich sa o bezpečnosť starali žandári. Tých síce odvolali hneď po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, ale v decembri 1883 sa vrátili.

Po rozhodnutí o zrušení vojenskej posádky v meste a na hrade v roku 1779 za cisára Jozefa II. sa definitívny odchod vojakov uskutočnil až r. 1783. O bezpečnosť sa potom starala početná *Mestská vojenská stráž*, ktorá mala napríklad v r. 1808 až 170 mužov.

Expozície:

Expozícia „**Majster spravodlivosti – kat**“, sa venuje svetu, ktorý obklopoval mestského kata v 16. – 18. storočí. Jedinými predmetmi, ktoré kat používal pri výkone svojho remesla, sú vystavené originálne popravné meče zo 16. storočia. Vzácnym predmetom je bohato zdobená truhlica magistrátu mesta Trenčín z 18. storočia. Po stranách zachytené postavy alegórii cnosti a neresti sprevádzajú mravoučné nápisy. Všetky spoločne nabádali členov magistrátu, ktorí manipulovali s peniazmi a cennosťami v truhlici, aby konali cnostné činy a vystríhali ich v konaní nerestí ako napr. uvoľnené mravy či prílišná dychtivosť k bohatstvu.

Druhá expozícia „**Remeslo, cechy a cechové zriadenie**“ približuje činnosť cechov na území Trenčína a okolia. Činnosť cechov v mestskom prostredí zaznamenávame na území dnešného Slovenska už od začiatku 14. storočia až do zániku cechového zriadenia v roku 1872. Súčasťou zbierky je súbor 15 rôznych cechových pečatidiel zo 17. – 19. storočia. Vystaveným cechovým truhliciam členovia tohto zriadenia preukazovali veľkú úctu a ukladali do nich pečatidlá, peniaze a cechové pravidlá, tzv. artikuly, na základe ktorých vznikol samotný cech. Cechovými zvolávacími tabuľkami zvolávali členov cechu pri zasadnutí alebo úmrtí ich člena.

Expozícia „**Mešťania, ako žili ...**“, približuje bývanie a každodenný život mešťanov v období po roku 1850 až po medzivojnové obdobie (30. roky 20. storočia). Časť expozície prezentuje hygienu a odpočinok obyvateľov miest. Ustlanú posteľ či dámsku bielizeň z 19. a 20. storočia dopĺňajú posteľné medené ohrievadlá. Toaletné časti miestnosti s hygienickým vybavením boli až do vzniku samostatných kúpeľní a záchodov súčasťou obytných miestností. Atypickým predmetom bola zdravotná pomôcka na púšťanie žilou. Medzivojnové obdobie zastupuje ručne vyšívany saténový pánsky župan a zachovaný cestovný dámsky kozmetický kufor s kompletným vybavením.